

*Kak rjenje, Knježe Chryšće, je,
hdyž žohnuješ ty bohaće
tu mandželskeju z hnady!
Kak śćedryje k nam so pochila
wša twoja smilna dobrota,
kiž z njebjes dawaš rady,
hdyž će wšědnje
stari, młodzi, štož će rodži,
lubo maja,
Knjeza swojoh' w tebi znaja!*

*Hdžež muž a žona jene staj
a w čistej swěrje chodžitaj,
zlu přewinjetaj žadosć,
tam zbože chwata do doma,
haj, samo syła jandželska
na nim ma wulku radosć.
Nic móc, nic nóc
může rubić, z lesću hubić,
štož Bóh dawa
tam, hdžež lubosć bydli prawa.*

*Nic z wustajenja čłowskeho
je wušto swjate mandželstwo,
jo založi Wótc wěrnny;
tón je nas wěcnje lubował
a w starosćach tež zawostał
naš přećel luby, swěrnny.
Štož my, hdžež smy,
započnjemy, wuwjedźemy
w Božim mjenje,
radzić nam so budže rjenje.*

*Tež w mandželstwuje so přibliža
k nam horjo, zrudźba wšelaka,
zo sylzam ronić damy.
Štož křiž pak nosy scěrpliwje,
po zrudźbje zhoni wjesele,
sej sylzy zetrěwamy.
Paruj, zrudźuj
tu so chwilu, wšitku čwilu
kral naš zběha;
tuž so njeměr w duši lěha.*

tekst: Paul Gerhardt do 1676
přełožk: Arnošt Matek 1930
spěwarske č. 642

Swjate mandželstwo

07.07.07. Čłowjek njeby wěrił, zo so poriki lětsa wosebje na tutón datum měrja, zo bychu sej swoje „haj“ za zhromadne žiwjenje prajili. Ale je tak. Tajki datum sebi lěpše spomjatkuješ, woni praja. Abo zo je kwas na tajkim dnju něšto wosebiteho. Njeh temu je, kaž chce. Derje je, hdyž so młodzi ludžo docyła ženja, datum njeje při tym rozsudny.

Mandželstwo rěka, zo chcetaj so muž a žona mjez sobu lubować a česćić a čas žiwjenja hromadže wostać, w dobrych a złych dnjach, doniž smjerć jeju njedželi. Tutón rozsud za zhromadne žiwjenje so wobkrući před swójbu a wosadu, před statnymi organami a před Bohom. Mandželski zwjazk je z křescanskeho stejišća njerodzělomny. Jezus Chrystus nas wučí: „Štož je Bóh zwjazal, to čłowjek njedžel.“ Tola na tajku wučbu so bóle a bóle zabywa.

Mandželstwa so rozwjedu. Druzy so docyła nježenja a su žiwi w „džiwim mandželstwuje“. Drje je dosć přijomne, hdyž móžeš bjez zawjazowanja a zamołwitosće hromadže być, na čas a z možnosću, so kóždy čas zaso rozeńć. Ze statneje strony so lědma něšto přećiwo temu čini, dokelž by to přećiwo swobodže było. Derjeměće dowoli nimale kóždemu sam přez žiwjenje kročić.

Jasne słowo slyšimy na spočatku Swjateho pisma, hdyž Bóh praji: „Derje njeje, zo čłowjek sam je; ja chcu jemu pomocnicu scinić, kotraž by při nim byla.“ Po tutych a po dalších słowach biblije wučí cyrkej, zo je mandželstwo wot Boha wustajene a zo je wone tehodla swjata žiwjenska forma. Paul Gerhardt spěwa: „Nic z wustajenja čłowskeho je wušto swjate mandželstwo, jo založi Wótc wěrnny.“ Podobnje slyšimy to tež, hdyž so na serbskim kwasu „Mandželstwo“ spěwa: „Ža- dyn čłowjek njej' wustajit ...“

Wědomostnicy su dopokazy za to namakali, zo su słowa

biblije wěrne. Njeh je tu naspomnjeny příklad. Profesor Jordan z Bad Nauheima zwěsći, zo su woženjeni mužojo před chorosćemi wutroby wjele bóle škitani hač nježenjeni. Nježenjeni maja trójce wyši risiko, dóstać koronarnu wutrobowu chorosć. „Mandželstwo a emocionalny zwisk z partnerku stej jasne škitacej faktoraj za strowotu wutroby pola muži“, wobkrući Jordan.

Přez kwas njezastupiš do paradiza. Tež pola ženjenych njesu wšitke dny jenake. Słonco so wotměnja z pochmurjenjom a hrimanjom. „Tež w mandželstwuje so přibliža k nam horjo, zrudźba wšelaka.“ Paul Gerhardt je realist. Žiwjenje je, kajkež je. Wšelake wobćežnosće maja so z Božej pomocu znjesć. Derje tym woženjenym, kotřiž kroča w swěrje a lubosći zjednocenaj přez hory a doły žiwjenja a tak stajnje znowa Bože žohnowanje nazhonjeja. **Jan Malink**

Rozdźelne bohatstwo

Lube džěci!

Bohate być a bohaty być – to njeje te samsne. Hdyž powěsć wo chudym šewcu čítamy, spóznamy rozdźěl bohatosće.

Běše pak něhdy chudy šewc, kotryž běše tak zbožowny, zo wot ranja do wječora spěwaje. Přeco stejachu ludžo, wosebje pak džěci, před woknom a připoskachu krasnemu spěwanju.

Hnydom pódlu šewca bydleše jara bohaty muž. Cyły dzeń ličeše swoje pjenjezy a mjerzaše so, hdyž zbožowneho šewca spěwac slyšeše. Přemyslowaše, kak

móht spěwanju zadźěwac. Wón dari šewcej měšk zlotakow. Šewc běše wšón zadźiwany, přetož tak wjele złota njebě swoje žiwe dny hišće widzał. Běše tak wjele złota, zo měješe strach, měšk – a byrnjež jenož na wokomik – z wočow zhubić.

Jezus praji:

„Přetož hdźež je waše bohatstwo, tam je tež waša wutroba.“

(Matej 6,21)

w zahrodže, zo by złoto zahrjebał. Starosćeše so jenož hišće wo měšk ze zlotakami. K džětu njeměješe hižo měr a na spěwanje hižo njemysleše.

Tak wza měšk wječor sobu do toža, ale njemóžeše wusnyć. Schowa měšk w pjecy, pozdžišo donjese jón do kurjenca a skónčnje wury džěru

Běše njezbožowny. Pytny, zo tež ludžo wjac k njemu njeprichadźachu. A te najhórsje: Džěci njestejachu wjac před jeho woknom.

Skónčnje wza šewc měšk, donjese jón bohatemu wróco a praji:

„Starosć wo zlotaki je mje cyle choreho a njezbožowneho činiła. Chcu radšo zaso chudy, ale zbožowny šewc być.“

Snano móžeš wo tym rozmyslować, što tebe bohateho/bohata čini abo w čim sy ty wosebje bohaty/bohata.

Gabriela Gruhlowa

SERBSKI · CYRKWINSKI · DŽEŇ

61. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń

7. a 8. julija 2007 we Wojerecach a na Horach

„Pój, wutroba, a wjesel so“

Sobota, 7. julija

14.00 hodź. zahajenje w Janskej cyrkwi we Wojerecach

14.30 hodź. swaćina a postrowy w Lutherowym domje

15.00 hodź. přednoški wo serbskich slědach we Wojerecach, přednošuja dr. Edmund Pjech wo serbskim cyrkwinskim žiwjenju we Wojerowskich kónčinach w přenjejojcy 20. lětstotka, Trudla Malinkowa wo Wojerowskim fararju Wylemje Černiku, knjenje Libšowa, Mačowa, Kumerowa a Šolčina wo nětčišim položanju serbstwa wokoło Wojerec

18.00 hodź. předstajenje historiskich filmow z Wojerowskeje kónčiny

Njedzela, 8. julija

10.00 hodź. swjedźenske kemše w Janskej cyrkwi z Božim wotkazanjom, předuje sup. Jan Malink, zdobom kemše za džěci, direktne wusyłanje w Serbskim rozhłosu

12.00 hodź. wobjed w hosćencu „Lipa“ na Horach

13.30 hodź. popołdnje ze serbskimi drastami a spěwami, wustupja mjez druhim Slepjanske kantorki, pěstowarske džěci a šulerjo Johanneuma, wopyt serbskeho burskeho muzeja a Patokec kładžiteje brožnje, džěćaca zabawa na Patokec zahrodže

16.00 hodź. zakónčenje na nawsy

Kedźbu wopytowarjo cyrkwinskeho dnja

Štóz z awtom na cyrkwinski dzeń jědže, njech prošu scěhowace wobkedźbuje:

Dla měščanskeho zarjadowanja je sobotu nutrkowne Stare město Wojerec za awta zawrjene. Za wopytowarjow cyrkwinskeho dnja su na parkowanišću Dillingenska dróha / Dillinger StraÙe (P1) parkowanske městna rezerwowane. Štóz ze směra Budyšin přijědže, njech přeco runjowon jědže, doniž njeprjindže někak 200 m za mostom přez Čorny Halštrov na ľewej stronje Dillingenska dróha, hdźež je hnydom na započatku mjenowane parkowanišće. Stražnicy na parkowanišću su informowani, zo smědža hosćo cyrkwinskeho dnja tam parkowac. Wot parkowanišća hač k Janskej cyrkwi (přez dróhu při Lessingowym domje a po Mlynskim puću / Mühlweg) je někak 300 metrov pěšeho puća.

Njedzelu je parkowanje na torhošću (P2) zaso móžne kaž tež na hasy před Janskej cyrkwi. Někotre parkowanske městna su tež direktnje při Janskej cyrkwi.

Njedzelnje popołdniše zarjadowanje wotměje so na Horach. Tam sej dojedźemy najprjedy po B 96 do směra na Zły Komorow. Na kromje města Wojerec wotbočimy na prawy bok na Staru Berlinsku dróhu. Po někak 1 km docpějemy Hory.

**P1 – parkowanišće za sobotu:
Dillingenska dróha
P2 – parkowanišće za nedzelu: při
torhošću**

Serbske wobkedźbowanja wokoto Wojerec w zašłych 40 lětach

Po přenim teologiskim eksamenje přińdžech w oktobru 1966 čerstwy z Ernsta Moritza Arndtoweje uniwersity w Greifswaldze do wučbneho wikariata do Janskeje wosady we Wojerecach. Mój wikariatny mentor bě tehdyši Wojerowski superintendent Heinz Graefe. Do Janskeje wosady słušachu wsy něhdyšeho Wojerowskeho knjejtwa: Brětnja, Michałki, Hory, Nowa Łuka, Židžino, Nydej a Čisk. Tute wsy su we wěštej měrje džensa hišće serbske a poměrnje cyrkwinske. 1966 běchu to wězo hišće we wjele wjetšej měrje, wosebje štož serbski raz wšědného živjenja nastupa. Starše žony chodžachu wšědnje w serbskej drasće. Přez to mějach wsy swój cyle wosebity raz. Džensa je z toho – jeli scyła – jenož jara mało zwostało.

Kemše w Židžinom 1966

Dopominam so na swoje přenje kemše nazymu 1966 w kapale na kěrchowje w Židžinom. Jako tam dóndžech, bě kapala potna žonow w serbskej drasće (mužojo tam wězo tež běchu). Rěčeše so serbsce. Jako zastupich – bě hišće trochu chwile hač do započatka kemšow –, bjesada wočichny a rěčeše so mjelčo dale němsce. Projach, zo je mi škoda, zo dale serbsce njerěča, bych rěč rady slyšať, tež hdyž ju bohužel njerozumju. Woni běchu sej myslili, zo serbske rěčenje za zło bjeru a sej snadź myslu, zo njeměť wědźec, wo čim so woni rozmoł-

wjeja. Nětk so wjeselachu a bjesadowachu hač do započatka kemšow dale serbsce.

Wojerowscy serbscy duchowni

Wojerowska Janska wosada bě dwurěčna wosada. Znajmjeřša jedyn z duchownych móžeše serbsce abo bě sam Serb. Po Druhej swětowej wójnje skutkowaše tu serbski farar Wylem Černik, kotryž bě wot lěta 1946 we wosadze a 1958 njewočakowano zemrě. Wot lěta 1954 bě Heinz Graefe superintendent we Wojerecach. Wón rěčeše pólsce a serbsce. Po Černikowej smjerći swječeše wón serbske kemše, kiž so tehdy hišće kóždu druhu njedzela po němskich kemšach wotměwachu. Serbske naleznosće zastupowašaj tehdy w farskim konwencie nimo njeho hišće farar dr. Kurt Zyguš we Wulkich Ždžarach a farar Richard Šořta w Delnim Wujězdze. Přeni bě serbsce nawuknył, tamny bě rodženy Serb. Po tym zo bě sup. Graefe 1976 na wuměnk wotešoť, přewza farar Richard Šořta, kiž bě so jako wuměnk do Wojerec přesydlil, serbske kemše. Po jeho smjerći w lěće 1989 přińdže serbski farar Jan Lazar z Rakec do Wojerec. Bohužel wón hižo 1991 zemrě. Wot toho časa su Wojerecy na pomoc ze sakskeje krajneje cyrkwy pokazane. Serbski superintendent Siegfried Albert z Budyšina wotměwaše serbske kemše a wosadne popoždnja we Wojerowskej wosadze. Nětko čini to jeho naslědnik Jan Malink z Budyšina.

1966 swječachu so serbske kemše w Janskej cyrkwi hišće kóždu druhu njedzela, pozdžišo jónu měsacnje a wot lěta 1995 kóžde bėrtlk lěta, zwjazane ze serbskim wosadnym popoždnjom. Wot lěta 2000 mamy jenož hišće dwje serbske kemše wob lěto z Božim wotkazanjom, čemuž so serbske wosadne popoždnje přizamknje. Tak smy w zašłych štyrjoch lětdžesatkach dožiwili sylne woteběranje serbskosće, štož je jara wobzarować.

Wikar w Čornym Chołmcy

Za čas mojeho wučbneho wikariata 1966/67 móžach w Janskej

Friedhart Vogel

1.3.1941	rodženy w Zhorjelcu
1961-66	studij teologije na Ernsta Moritza Arndtoweje uniwersite w Greifswaldze
1966	přeni teologiski eksamen, diplomowy teologa
1966/67	wučbny wikariat w Janskej wosadze we Wojerecach
1967/68	prědarski seminar we Wittenbergu
1969	farski wikariat w Lubušu
1970	druhi teologiski eksamen
1970	ordinacija w Zhorjelskej cyrkwi Našeje knjenje přez biskopa Fränkela, farar w Lubušu
1980	farar Janskeje wosady we Wojerecach
1985	superintendent Wojerowskeho cyrkwinskeho wokrjesa
1.4.2006	na wuměnk, bydlil we Wojerecach

wosadze we Wojerecach na zbožo hišće wěstu serbsku tradiciju zeznać. Po předarskim seminarje we Wittenbergu 1967/68 posłachu mje 1969 do farskeho wikariata do Lubuša. W tehdy hišće samostatnej susodneje wosadze Čorny Chołmc zeznach bohatu serbsku tradiciju. Wjele žonow chodžeše hišće wšědnje w serbskej drasće. Njedzelnišim kemšam spožči to swój wosebity raz.

Raz dojedžechmy sej z busom na wosadny wulět do Sakskeje Šwicy. Mjez wulěnikarjami bě tež wjele žonow w serbskej drasće. Jako při Lichtenhainskim wodopadze wobjedowachmy, dźiwachu so ludžo a prašachu so nas, z kotreho kraja přińdžemy. Wotmołwich, zo smy z Čorneho Chołmca a zo su žony w drasće Serbowki. To so ludžo wulce dźiwachu, zo tajke něšto w našim kraju „hišće“ abo „scyła“ dawa. A tući ludžo běchu stari Drježdžanjenjo. To so tež my dodžiwać njemóžachmy, zo lědma něšto wo Serbach wědžachu.

K Čornemu Chołmcej mam wosobinski počah. Tu steješe kolebka předchadnikow mojeje maćerje. Moja prawowka bě Ser- ➔

W lěće 1989 džěchu wšě paćerske holcy Wojerowskeje Janskeje wosady w serbskej drasće ke konfirmaciji. Superintendent Vogel je w němskej rěči konfirměrowaše.

Foće: prywatnej

⇒ bowka z Čorneho Chołmca a bě so do Kamjenca wudała. Tež mój džěd bě hišće Serb. Jako wikar w Čornym Chołmcu hišće wjele wot teho dožiwich, wo čimž bě mi moja mać w džěćacych lětach powědała. Tak je mi Čorny Chołmc hač do džensnišeho wosebje bliski.

Serbska drasta a tradicije

1980 powołachu mje zaso k Janskej cyrkwi do Wojerec. Tu bě mjeztym woteběranje serbskeje drasty hižo chětro pytnýc. Ale wona tu hišće bě – tež na kemšach na Horach a w Židzinom, Brětni a Ćisku. Při seniorowych popołdnjach w Lutherowym domje w měsće bě tehdy šěsćměstnowske blido ze žonami w serbskej drasće wobsadźene, kiž bydlichu wšitke w Starym měsće. 25 lět pozdžišo njeprjědnje nchtó wjac w serbskej drasće na seniorowe popołdnje w Starym měsće. Jako stachu so 1991 we Wojerecach nadpady na wukrajnikow a azylantow, wotpołożištej dvě žonje ze stracha swoju serbsku drastu. Běštej to poslednej žonje mjenowaneho blida.

Serbska drasta jako wšědnje nošena drasta je so džensa z Wojerowskich wsow nimale dospołnje pominyła. Žony, kotruž ju w minjenych lětdžesatkach hišće nošachu, su zemřeli abo drastu wotpožili.

Džensa so rejowanske a drastowe towarstwa na wsach wo zdźerženje drasty a tradicijow staraja – ale wězo jenož k wosebitym skladnosćam a jako „předstajenje“. Na wjesnych swjedženjach pokazuja serbsku drastu a wšelake nałožki. Tak móžeš na přikład dožiwic „serbski kwas“ a „serbsku křćeńcu“.

Prawy serbski kwas w svojich štyrjoch lětdžesatkach we Wojerowskej wosadze bohužel dožiwil njejsym. Jako pak so 1989 situacija wuda, zo pochadźachu wšě paćerske holcy (šěsć jich w tutym lěće bě) ze serbskich wsow a swójbow, móžach holcy

(a potom tež jich staršich) za konfirmaciju w serbskej drasće zdobyć. Z potstatych lět sem to njebě wjac móžno bylo. Tale konfirmacija w pomjatnym lěće 1989 w Janskej cyrkwi bě wosebje swjatočna. Holcy běchu wšě w serbskej drasće a tež hólcy běchu wotpowědnje dostojnje zwoblěkani. Konfirmacija pak wotmě so wězo w němskej rěči.

1996 a 1998 je farar Joachim Nagel, kotryž je serbsce wuknył, wotměł serbskej křćeńcy w serbskej rěči.

Wosebite wjeselo dožiwich w meji 1999. Rejowanske a drastowe towarstwo w Brětni měješe w swojim programje serbski kwas a serbsku křćeńcu. Jako měještej so 1999 džěsći dweju swójbow z tuteho towarstwa wukřić, prašach so, hač njeby to dobra skladnosć byla, raz prawu serbsku křćeńcu přewjesć. K mojemu wulkemu wjeselu běchu wšitcy přezjedni. Dnja 8. meje 1999 bě tutón wulki dzeń. Křćeńscy hosćo přijědźechu cyle po starym wašnju z konjemi a wozom z Brětnje do Wojerec do cyrkwe. Křćeńca wotmě so wězo w němskej rěči. Tež za drastowe towarstwo bě to něšto wosebite, prawu serbsku křćeńcu w cyrkwi dožiwic. Sym Brětnjanam džakowny, zo su to tehdy zmóžnili, wšako žada sej tajki podawk ze wšěmi přihotami a z wobličkanjom serbskeje drasty doć časa a prócy.

W zašłych lětdžesatkach je so wjele serbskich nałožkow pominyło. To je jara škoda. Něštožkuli so znova wotkrywa a wožiwja. Ze wšědnego dnja pak so serbska rěč a drasta bohužel přeco bóle pozhubjetej. Jenož zřědka hišće rěča stari Serbja mjez sobu serbsce. Hakle hdyž je so wšo pominyło, sej wuwědomimy, kajke bohatstwo je so zhubilo. Tuž měta so každa skladnosć wuzić, rěčnu identitu wuchować a skrućić a sej tradicije wažić a je hajić. Sym džakowny, zo smědžach w minjenych štyrjoch lětdžesatkach hišće telko serbskeho wočoło Wojerec dožiwic.

Friedhart Vogel

Frieda Wajkertowa w Mnišoncu 90 lět

Jubilarka Frieda Wajkertowa Foće: priw.

Wysoku starobu 90 lět docpě 12. junija Frieda Wajkertowa w Mnišoncu. Jubilejne narodniny woswjeći při bohužel nic najlěpšej strowoće doma w kruhu svojich swójbných.

Frieda Wajkertowa pochadza z Wadec w Bukečanskej wosadze. Tam bě so 12. junija 1917 jako najstarša z třoch džěći do Wječelic ratarskeje swójby narodžita. Přez džěto w młodych lětach dósta so z Bukečanskich do Budestečanskich kónčin. Wosonačelětna započa jako pinčnica w korčmje na Mnišoncu džělać. W bliskej Hornjej Hórcce namaka sej swojeho přěnjeho mandželskeho Wałtarja Pěčku, na kotrehož so 1942 wuda. Wulke bě horjo, jako so mandželski z wójny njewróci, wón padny jako wojak w Grjekskej. Młoda wudowa so 1953 druhi króć zmandželi ze žiwnosćerjom Janom Wajkertom z Mnišonca. Z jeju mandželstwa wuńdze džowka Hanka, kotraž bydli džensa ze swojeje swójbu tehrunja doma na staršiskim statoku w Mnišoncu. Mjeztym je jubilarcka bjezmała hižo dwaj lětdžesatkaj zaso z wudowu, 1989 jej mandželski zemřě.

Frieda a Jan Wajkertec slušestaj k swěrnym Serbam Budestečanskeje wosady. Rady chodžestaj na serbske zhromadźizny, koncerty a džiwadlowe předstajenja. Serbski rozhlós, serbske nowiny a časopis Pomhaj Bóh slušachu do jeju swójbného žiwjenja. Spušćomnje džětaštaj sobu w Hornjo-hórcanskej Domowinskej skupinje. Wjele lět chodžeše jubilarcka po domach předawać serbske protyki a kalendry. Tež ze serbskich cyrkwinškich a kubłanskich dnjow Frieda Wajkertowa lědma žadyn skomdži. Dołhož běchu w Budestecach serbske kemše, je swěru wopytowaše. Pozdžišo jězdžeše z Tarankec swójbu sobu na serbske kemše do Michałskeje cyrkwe w Budyšinje. Nětko jeje strowotny staw tež tole hižo njedowoli.

Swěrneje Serbowce sćełemy do Mnišonca gratulaciju k jubilejnym narodninam a přejemy jej žohnowany wječor žiwjenja.

T.M.

Brětnjanscy po kemšach w swojej kěrchowowej kapale w meji 1987. Džensa je so wšědnje nošena serbska drasta ze wsow Wojerowskeje wosady nimale cyle pominyła.

Žiwe a mócne a wótriše (Hebr 4,12)

Pod tutym hesłom wotmě so wot 6. do 10. smažnika 2007 w Kölnje 31. němski cyrkwinski dzeń. Přirunajo ze serbskim cyrkwiskim dnjom je wězo wo wjele wjetši, tola zasady su samsne: na Bože słowo słuchać, zhromadnje kemše swjećić, spěwać, rozmyslować a diskutować. Napjelnjena z nowymi začišćemi sym so do wšědnego dnja wróciła a chcu ze slědowacyimi linkami na wone dny wróćo zhladować.

Žiwe ...

wšak běchu dny cyrkwinskeho zetkanja wot wšeho spočatka! Hižo srjedu, 6. smažnika, mjerwješe so z ludźimi na štyrjoch wotewrjenskich kemšach pod hołym njebjom na wšelakich Kölnjanskich naměstach. Tam běchu jewišća natwarjena a z wulkimi wobrazowkami so tež dale zady stejacyim zmóžni kemše scěhować. Wot ranja hač do nocy wužiwachu so jewišća potom dale za diskusije, koncerty abo kemše. Dokelž bě barba lětušeho cyrkwinskeho dnja oranžowa, přeměni so Köljnanske nutřkowne město za wone pječ dnjow do žiweho a wjesoleho oranžowego morja. Tola z tym njebě dosć: Cyte hoberse Köljnanske wiki z jědnaće halemi wužiwachu so tehorunja za zarjadowanja cyrkwinske-

ho dnja. W najwjetšich halach měješe hač do 9 500 ludźi městno! Džiw wšak bě, zo so k njemało podawkam tute hoberse hale tež pjelnjachu. Jedne z najwjetšich zarjadowanjow bě wopyt němskeje kanclerki Merkel, kotraž so z prof. Yunusom z Bangladeša, nošerjom Nobelowego myta měra 2006, rozmołwješe. Přichwata tam telko ludźi, zo dyrbjachu wjacore stotki wotpokazać. Tola štóž njebě městno dóstał, měješe tež nadosć druhich poskitkow: Programowy zešiwk (abo lěpje: kniha) ze 600 stronami wobsahowaše 3 000 zarjadowanjow. Tuž njebě přeco lochko so rozsudzić a prašam so, hač je tajki wulki poskitk scyta trěbny.

*Bože słowo je žiwe a mócniše a wótriše
dylži na woběmaj bokomaj wótry mječ,
a předrěje so, doniž njedžěli dušu a duch,
tež kosće a mozy, a je sudnik myslow
a začućow wutroby. (Hebr 4,12)*

a mócnje ...

so we wšěch kóncach spěwaše abo trubješe. Pozawnowe chóry z cyteje Němskeje běchu přichwatali, zo bychu wopytowarjam zahrali a z tym Boha chwalili. Hižo na přenim wječoru hudžachu stotki duje-

Logo a hesło 31. němskeho cyrkwinskeho dnja, kotryž wotmě so w smažniku w Kölnje nad Rynom

rjow na woběmaj bokomaj Ryna, tak zo nasta zajimawaj zwukowa měšeńca. Wosebite hudžbne dožiwjenje so přez tysacore palace swěčki w čmě tež wizuelnje zesylni. Zo pak bychu so tajke a hinaše zarjadowanja scyta přewjesć móhli, trjebachu tójšto pomocnikow a pomocnicow, kiž mócnje sobu džěłachu. Tych wšak bě tež dosć: 4 500 młodych ludźi, přewažnje skawća z cyteje Němskeje, pomhaše zachody kontrolować, kopije wudželeć abo informacije posrědkować. Organizatorjo chwalachu, zo bě cyrkwinski dzeń, wothladaje wot pomocnicow a pomocnikow, tež hewak dosć „młody“. Pola wšitkich, starych a młodych, wšak bě na cyrkwiskim dnju Köljnanska hudžbna skupina „Wise Guys“ („Mudri pacholjo“) najwoblubowniša. Pacholjo spěwaja bjez hudžbnych instrumentow, tola ze swojimi hłosami tak kumštlersce wobchadžeja, zo sej myslíš, zo hraje cyta kapata sobu. Woni su tež spěw na hesło cyrkwinskeho dnja „Žiwe a mócne a wótriše“ skomponowali.

a wótriše ...

wšak bych sej diskusije, kemše a bibliske džěła hdys a hdys přała. Mějach začišć, zo slyšimy hustodosć wěcy, kiž hižo znajemy. Haj, dyrbimy přirodu škitać a chudym něšto wotedać, tola kak? Jasniše a konkretniše słowa bych sej wočakowala tež nastupajo zetkanje G 8 w Heiligendammje, kotrež so w samsnym času wotměwaše. Tola nochcu překritiska być, dokelž někotre nowe mysličky wšak sym wosebje na „wikach móžnosćow“ tola namakała. Na „wikach móžnosćow“ předstajeja stotki zjednoćenstwow, cyrkwjow a towarstwow swoje džěto. Namakaš tam na přikład zjednoćenstwa putnikowarjow runje tak kaž zastupjerjow chinskeje cyrkwe abo přirodoškitne towarstwa. Cytkownje móžu rjec, zo je cyrkwinski dzeń wulke dožiwjenje, wšojedne, do kotreje starobneje ligi so zarjadyješ – a snano wšak so někotre ideje tak rozšěrja, zo by cyrkwinski dzeń 2009 w Bremenje hišće wótriši był.

Awtorka Jadwiga Maliniec jako pomocnica na cyrkwiskim dnju w Kölnje. Dohromady pomhaše 4 500 młodych ludźi z cyteje Němskeje při organizaciji. Foto: prywatne

Jadwiga Maliniec

Serbski bus do Rogowa a Lubina

Před pjeć lětami dojezdže sej Serbski bus do Rogowa. Lěta bě Rogow znowa jedyn z našich cilow. A tola je to cyle hinaši Rogow na hinašim městnje. Dla brunicy dyr-bjachu wobydlerjo swoju idylisku wjesku wopušćić a móžachu sej w Baršću-Wiłowje nowe chěže natwarć. Domy su moderne, wšo je rune a čiste, móhłrjec sterilne. „Nowe sydlišćo pak nima dušu“, měni wobydlerka Rogowa Henna Salan. Wona nas 47 wobdźelnikow Serbskeho busa před Rogowskej muzejowej bróžnju powita a do wustajeńcy ratarskich a rjemjeslniskich gratow, domjaceje nadoby a dalšeje nostalgije přeprasy. Na něhdy žiwu wjesnu dušu Rogowa dopominaja rěblowny wozyčk z mlokowej kanu a korbom, stary kołwrót, butrobas abo pomolowane křinje.

Tež cyrkej wosrjedź noweho sydlišća nosy zańdženosc w sebi: Wěža, zwony, wołtar a łubjowe napismowe tafle so do moderneje architektury zapřijachu. Škleńčany wołtarjowy podtwar je z worštami zemje stareho Rogowa napjelny. Do barokoweho wołtarneho wobrazu bu mozaik ze škleńčanych kamuškow zadźělany. Swětło wuprudźaca škleńca počahuje so na bibliski tekst ze Zjewjenja Jana wo nowym Jerusalemy, kotryž nam Henna Salan w cyrkwi předčita. Po modlitwje a kěrlušu „Jezu, prjedy dži nam tu na zemi“ podachmy so do hornjeho poschoda Božeho doma, hažež wobhladachmy sej wustajeńcu ze 27 modelemi cyrkwjow a kapačkow, zničenyh wot 1970 do 2004. Jara nazornje je wuměłča Marion Kwicojc informacije wo wuskutkach wotbagrowanja na wosadne žiwjenje a cyrkwe Delnjeje a Hornjeje łužicy zestajiła: Na filmowych a čitanskich stacijach, fotografijach a w chronikach su pozadki a wosudy dokumentowane. Na kartach su zarysowane kónčiny a wsy,

W nowym Rogowje wobhladachu sej wulětnikarjo wustajeńcu wo wotbagrowanych serbskich wsach, kotraž je zarjadowana na łubi tamnišeje cyrkwe.

kotrež džensa hižo wobydlene njejsu.

Wonka stónco smaleše a tak podachmy so hnydom dale do Rogowskeho hosćenca na stódný wobjed. Po zwučenym wašnju so Hanka Tarankowa wo blidowu modlitwu postara. Wšitcy sedzachmy za jednym zestajenym blidom, štož našeje přijomnej zhromadnosći tyješe. Wšako přinđzemy ze wšelakich serbskich wosadow a někotři z nas so jenož jónu wob lěto na wulěće Serbskeho busa zetkaja.

Naša druha stacija bě blótowski Lubin. Při pomniku Paula Gerhardta před cyrkwu samsneho mjena wočakowachu nas delnjoserbscy kemšerjo a farar n. w. Dieter Schütt. Lěta je zajim za Lubinsku cyrkej wosebje wulki, wšako je tu sławny kěrlušer Paul Gerhardt sydom lět hač do swojeje smjerće 1676 jako farar skutkował. A ju-

bilejne lěto jeho 400tych narodnin pohnuwa tež serbskich wěriwych k spominanju. Wjace hač 20 jeho kěrlušow je w našich spěwarskich zapisanych. Tuž zahajichmy serbske kemše, kotraž farar Schütt a sup. Malink zhromadnje swjećeštaj, z kěrlušom Paula Gerhardta „Nětk spěwaj, moja duša“. W swojim předowanju pokaza sup. Malink zdobom na njesprócniwe džěto přeložerjow. Njedawno su wušte „Prjatowanja“ Herberta Nowaka. Tež wón je Paula Gerhardtowe zaslužby w jednym ze swojich předowanjow hódnoćił. Sup. Jan Malink kemšerjam wujimk z delnjoserbskeho teksta předčita. P. Gerhardtowej znatej kěrlušej „Och, psiruc tvojú drogu“ a „Ja tebje, Kněžo, chwališ cu“ zaspěwachmy delnjoserbsce a kěrluš „Pój, wutroba, a wjesel so“ hornjoserbsce.

Nowowudaće delnjoserbskich spěwarskich podpěraču kemšerjo ze 151 eurami. Po kemšach wobhladachmy sej w cyrkwi wustajeńcu wo Paulu Gerhardtě. Wobdźiwać móžachmy přeložki jeho kěrlušow do 40 rěčow. Tež hornjoserbske spěwarske budu wotnětka w přehladce zastupjene.

Naš Lubinski přebytk zakončichmy z kofejpicom zhromadnje z delnjoserbskimi wěriwymi. Wot Měta Pernaka zhonichmy někotre zajimawostki wo Lubinskej wosadze. A zaspěwachmy po zwučenym wašnju serbske pěsnje, tónraz wězo tež delnjoserbsce.

Ducy dom nas Handrij Wirth, kotryž bě wšo wuběrnje organizował, hišće na te a tamne widženčko skedźbni. Módry kostnjanc, čerwjeny mak, žitne kłóski a trawički nam přiwiwachu. A my kiwachmy přenim, kotřiž w Slepom wulězechu. Z Božej pomocu a z wustojnym šoferom Šmitec wozydłownistwa so wšitcy strowi nawróćichmy.

Serbska bjesada po kemšach před Lubinskej cyrkwu

Foće: J. Maćij

Měrana Cušcyna

Na swjatej Trojicy w Slepom

Na njedźeli swjatej Trojicy, 3. junija, swjećachmy w Slepom kemše składnostnje 450. narodnin fararja a kěrlušerja Martina Behma (1557–1622) z Lubanja. Mnohe z jeho 500 rymowanych modlitwow a duchownych spěwow su so z kěrlušemi stali. Namakamy je tež w serbskich spěwarskich. Předowanje wo teksće tajkeho kěrlušy „O swjata Boža Trojica“ měješe regionalny biskop Dr. Pietz ze Zhorjelca. Zo njedominowaše na popołdnju jenož němska rěč, zaležeše na tym, zo ma wosada partnerske styki do Lubanja. Tež něhdyši Slepjanski farar Mildner je so tam narodził. Tak slyšachu wosadni pólsku rěč wot fararja Cezary Królewicza a serbsku wot predikanta Manfreda Hermaša.

Po kemšach wotewrě so we wobnowjenych wosadnych rumnosćach pod třechu fary wustajeńca wo žiwjenju Martina Behma, wo skutkowanju něhdyšich Slepjanskich duchownych a wo wuwicu pólskeje ewangelskeje wosady w Lubanju. W dokumentach a wosebje we wobrazach wotblyšćuje so serbski raz holandskeje wosady w 19. a 20. lětstotku. Hač so tež zwěsćić hodži, čehodla je nałożowanje serbskeje rěči w 50tych lětach zašeho lět-

stotka pola nas tak rapidnje woteběrało a čehodla je młodźina narodnu drastu wotpožožita, budu dalše slědženja pokazać.

Wustajenske rumnosće na farje su so ze spěchowanskimi srědkami EU w běhu jedneho lěta přetwarili. Wustajeńca je w rěčnych hodžinach fary abo po dojednanju přistupna. **Manfred Hermaš**

We wobnowjenych rumnosćach na Slepjanskej farje wobhladataj sej farar Stefan Huth a Rownjanka Ema Kralowa historiske foto ze Slepjanskeje wosady.

Za nowonatwar cyrkwineje wěže

Njeswačanscy wosadni prócuja so dale wo originalny nowonatwar wěžineje hawby. Za to wuhotowachu njedawno swjedžen při wěži. Spěchowanske towarstwo „Njeswačanska cyrkwinna wěžina hawba“, domizniski muzej a hajnicy swjedžen organizowachu. Na darach je towarstwo mjeztym hižo 96.540,19 eurow nazběrało. 335 000 eurow budže nowonatwar plaćić. Planowani nacisk nětko předleži. „Tuchwilu pruwujemy wšelake móžnosće spěchowanja“, praji Maćij Wićaz wot twarskeho wuběrka towarstwa.

Towarstwo wobsteji wot měrca 2005. 91 člonow w nim sobu skutkuje. Mjez nimi su inženjerojo, wučerjo, rjemjeslnicy, lěkarjo, wuměnkarjo. Wšitkim su stawizny wažne. „Runje Njeswačanska cyrkwinna wěža bě dokonjana w formje. Wona bě pozna estetiki a harmonije“, tak Maćij Wićaz. Zasonatwar wěže wot nětko 22 metrow na wysokosć 49 metrow by był posledni krok wobnowjenja cyrkwyje. Wěžina hawba, pochadźaca z lěta 1693, bě w originalu barokowa. „Je to poslednja we wójnje zničena hawba w Hornjej Łužicy, kiž njeje hišće znowa natwarjena“, praji Handrij Wirth, předsyda spěchowanskeho towarstwa. Cyrkwinna wěža je tež wažny dyk orientacije. Prjedy bě wona daleko widzeć, samo z Budyšina a ze Stoneje Boršće. „Wěža dawa tež duchownu orientaciju. Wona dopomina ludźi na to, štož je woprawdže wažne w žiwjenju“, tak předsyda.

Spěchowanske towarstwo organizuje nětko dalše benefične koncerty. 26. awgusta zahudzi w cyrkwi seniorowy orchester ze Soesta we Westfalskej. Tam je něhdyši Njeswačan Günther Dittrich angažowany. 23. septembra budže komorny chór cyrkwyje Našeje knjenje z Drježdžan w Njeswačidle spěwać. A 20. oktobra zahudzi w cyrkwi prjedawša Njeswačanska kantorka Dorothea Zimmermannowa, kotraž bydli džensa w Schwarzenbergu w Rudnych horach. **Andreas Kirschke**

Maćij Wićaz a Handrij Wirth (wotlěwa) pokazataj mólbju z originalnej cyrkwineje wěžu w Njeswačidle. Foće: A. Kirschke

Ekumeniska nutrnosť w Budyšinje

Swjatkowničku, 27. różownika 2007, zhromadzi so něhdže štyrceci Budyskich Serbow k ekumeniskemu nysporej w Michałskej cyrkwi. Zhromadnje swjećachmy ze superintendentom Janom Malinkom a z fararjom Witom Scapanom, kiž měješe předowanje. Spěwachmy lětstotki stare swjatkowne kěrlušy, kiž pak buchu zdžela hakle w zaštych lětdžesatkach do serbsčiny přeložene. Štyrjo sobustawojo našeju wosadow – Marja Jaworkowa z Hrubjelčic, Bosćij Čórlch z Hruboćic, Měrćin a Benjamin Wirth z Třělan – modlachu so z nami a wšitcy spěwachmy k temu „Kyrie eleison“. Na pišćelach přewodžeše Michałski kantor Danny Schmidt.

Stajnje so wjeselu, hdyž přez zhromadne Bože služby pokazamy, zo do jedneho Boha wěrimy. **Waltraud Tröbčowa**

Wječork wo Serbach w Heidelbergu

Dnja 23. meje přednošowaštaj Jadwiga Malinček a Simon Weber, wobaj studentaj w Heidelbergu, před něhdže 35 zajimcami w tamnišej ESG (ewangelska studentska wosada) wo Serbach. Po stawizniskim ekskursu pokaza so, zo chcedza wopytowarki a wopytowarjo studentskeje wosady skerje wědžeć, kajka je džensniša situacija Serbow. Tak prašachu so na přikład, hač je něšto we wupokazu zapisane, štož přeradži, zo sy Serb, a kak móžeš na tym wobstać, zo sy skerje Serb hač Němc. Srjedzišćo bě tuž prašenje za identitu. To pokaza, zo jima tajka tema tež Němcow. Hižo stare přisłowo praji: Hdyž wěš, zwotkel přińdžeš, wěš, dokal džeš.

Naju přednošk bě tež pospyt, wotwonka a wotnutka na temu „Serbja – posledni Indianojo Němskeje!?“ zhladować. W diskusiji njebě zdawna móžno na kóžde prašenje wotmołwić, tak zo mějachu jara zajimowani při poslušarju tež hišće po přednošku wjele prašenjow. Cyłkownje bě to jara rjany a poradženy wječork. **Simon Weber**

Jubilej we Wojerecach

Před 15 lětami załoži so we Wojerecach gymnazij Johanneum. Tutón jubilej woswjećichu 21. a 22. junija ze swjedženskimi kemšemi w Janskej cyrkwi a z dalšimi zarjadowanjami w šulskim twarjenju. Na kemšach předowaše Wojerowski superintendent Heinrich Koch. Prezident Sakskeho krajneho sejma Erich Iltgen a prezident Berlinskeho konsistorstwa Ulrich Seelemann wuzběhnyštaj w svojich postrownych słowach wuznam křesćanskeho kubłanišća. Johanneum załoži so 1992 ze 172 šulerjemi, džensa wuknje tam 442 šulerjow. Před třomi lětami je krajna cyrkej nošerstwo gymnazija wosebitemu towarstwu přepodała. **T.M.**

Powěšće

Depsk. Starolutherska wosada w Depsku pola Choćebuza woswjeći njedawno swoje 150lětné wostaće. Jubilejne kemše swječeše młody wosadny farar Holger Thomas. Po tym słyšachu kemšerjo přednošk wo stawiznach wosady,

Na nowopostajenym pomniku w Chwaćicach dopominatej tafli na wuznamneju synow wsy Otu Wićaza a Handrjia Zahrodnika

Foće: T. Malinkowa

w kotrymž so tež na to pokaza, zo ma wosada serbske korjenje a to wobsedzi zwón z lěta 1873, na kotrymž je tež hrono w delnjoserbsčinje napisane. Jubilej wuklinča z wosadnym swjedenjom na farskej zahrodze.

Koblicy. Na 10. dnu wotbagrowanych serbskich wsow wotkrychu sobotu, 9. junija, w Koblicach při Hórnikočanskim jězoru pomjatny kamjeń za Bukojnu. Mjez mnohimi serbskimi a němskimi hosćimi wobdźělišťaj so na zarjadowanju tež Wulkoždžarowski farar Jürgen Quart a předsyda Domowiny Jan Nuk. Pomjatny kamjeń ma napismo „Buchwalde / Bukojna / 1401–1931“. Při nim sadzichu lipu a wotkrychu informacisku tafli wo stawiznach Bukojny.

Radwor. Předsyda Domowiny Jan Nuk woswjeći dnja 13. junija swoje 60. narodniny. Město darow bě sej jubilar wot přiwuznych a přećelow wuprosył pjenježne dary za nowonawtwar Njeswačanskeje cyrkwineje wěže. Narodninscy hosćo składowachu za tutón zaměr 1 200 eurow – rjany to přikład němsko-serbskeje ekumeniskeje zmyslenosće.

Chwaćicy. Na nawsy w Chwaćicach poswjećichu sobotu, 16. junija, znowa postajeny pomnik za slawneju synow wsy: mechanikarja a

wunamakarja Handrjia Zahrodnika (1654–1727) a wučerja a spisowacela Otu Wićaza (1874–1952). Pomnik bě so 1977 při Chwaćanskej šuli postajit. Pjatonće lět pozdžišo so šula 1992 priwatnikej předa a pomnik dyrbyešo so wotstronić. Po dalšich pjatonće lětach bu nětk na nowym městnje srjedz wsy zaso natwarjeny. Swjedenzsku nareč měješo dr. Franc Šěn z Budyšina.

Dary

W meji je so darito za Serbske ewangelske towarstwo 75 eurow a za Pomhaj Bóh 17 eurow a 12 eurow. Bóh žohnuj dary a darcjelow.

Spominamy

Před 150 lětami, 4. julija 1857, narodži so na Łazowskej farje **Marka Zejlerjec** jako druhe a poslednje dźěćo Handrjia Zejlerja. Farar Zejler bě so hakle pozdže woženit. Późdnu nazymu 1853, krótko do swojich połstatych narodnin, bě so zwěrowat z Hanu Krawcec, serbskej sluzownej na Łazowskim hrodze, kotraž bě wo dźesać lět młódša hač wón. 1855 so dźowka Madlena Hilža (Leřka) narodži a dvě léće pozdžišo Marja Olga (Marka). Mać bě wustojna hospoza a woćahny dźowce k zlutniwosći a pilnosći. Wot nana dóstašej jeho spěwy sobu na žiwjenski puć. Běštej hišće šulskej holcy, hdyž mać 1866 na tyfus zemrě. Zwudowjeny farar wza sej wučersku wudowu do domu, kiž so wo holcy a domjacnosć staraše. Wobě dóstašej dobre wukublanje w holćacym wustawje bratrowskeje wosady w Małym Wjelkowje, hdžež buštej tež konfirměrowanej, a w domjacnosćach w Budyšinje. Hišće njedorostlej zhubištej 1872 tež nana. Wosyroćenej holcy so bórže wudaštej, wobě na němskeju inženjerow. Marka zwěrowa so 1877 w Melsungenje z Moritzom Kirchsclagerom, katolikom z Graza w Štyrskej (Steiermark). Zasydlišťaj so w Grazu a pozdžišo w Ljublanje, hdžež dźětaše mandzelski w rakuškej statnej službje, naposledk jako wyši twarski rada. Třo synojo z mandzelstwa wuńdzechu: Otto, kiž wupućowa do Ameriki, Karl, kiž sta so z oficěrom, a Fritz, kiž bu farar. Wšěch třoch zhubišťaj Kirchsclagerec mandzelskaj w Prěnjej swětowej wójnje abo bórže po njej. Wuměnk přežiwišťaj na swojskim kuble blisko Ljubljany. Swoju serbsku domiznu Marka njezapomni. Wnuće, kiž pola njeje wotrosće,

powědaše wjele wo Łazu, wo swojim nanje a jeho basnjach a swojim stysku za Łužicu. 1925 sej z mandzelskim hišće raz do Łaza dojdže, hdžež přebywašťaj něšto dnjow pola Haješec. Maćicy Serbskej dari 20 000 hriwnow – pjenjezy, kiž bórže inflacija rubi – a Towarstwo pomocy za studowacych Serbow měješo nahladne wotkazanje dóstać. 1927 smědžešo z mandzelskim hišće złoty kwas woswjećit. Po čezkej chorosći wona 9. meje 1928 w Ljublanje zemrě a bu tam na ewangelskim pohřebnišću pochowana. T.M.

Přeprašujemy

- 01.07. 4. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Tuchorskej z kemšemi za dźěći (sup. Malink)
14.00 namša w nowym Rogowje
14.30 wosadne popoždnyje w Slepom (sup. Malink)
- 07.07. sobota**
14.00 zahajenje cyrkwinskeho dnja we Wojerecach
- 08.07. 5. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom we Wojerecach z kemšemi za dźěći (sup. Malink), zdomom direktne wusylanje w serbskim rozhłosu
- 15.07. 6. njedzela po swjatej Trojicy**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 22.07. 7. njedzela po swjatej Trojicy**
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 05.08. 9. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Tuchorskej z kemšemi za dźěći (sup. Malink)
12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
- 06.08. – 10.08.**
nabožny tydzeń we Wukrančicach

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamohłwa redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čisć: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen
Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
Pomhaj Bóh wuchadźa mjesačne. Spěchuje so wot Založby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.